

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

22, 2008

Κατερίνα Περιστέρη

Κατά το χρονικό διάστημα 2006-2008 συνεχίστηκε η ανασκαφική έρευνα της ΚΗ' Εφορείας Αρχαιοτήτων Σερρών με υπεύθυνη την ομιλούσα στην περιοχή του αρχαίου οικισμού του Ν. Σκοπού που ταυτίζεται με την αρχαία Βέργη¹. Ο χώρος είναι γνωστός από τις αρχές του αιώνα από τα πλούσια τυχαία ευρήματα που κατά καιρούς έχουν βρεθεί στην περιοχή, χωρίς να έχει πραγματοποιηθεί μέχρι το 2005 συστηματική ανασκαφική έρευνα².

Από το 2005 ξεκινά η έρευνα στον οικισμό παράλληλα με την ανασκαφή στην αρχαία νεκρόπολη των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων³.

Από το 2006 ανασκάπτεται το αγροτεμάχιο Δίγκα-Μαυρουδή με 16 ανασκαφικές τομές δίπλα στο αγροτεμάχιο Στ. Νικητόπουλου που έχει ανασκαφεί εν μέρει το 2005 (Σχ. 1, Εικ. 1).

Αποκαλύπτεται σταδιακά ο αρχαίος οικισμός, που φτάνει τα 60 στρέμματα, και η περίοδος ζωής του ξεκινά από τα τέλη του 6^{ου} αι. π.Χ., γνωρίζοντας μεγάλη ακμή κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους, και φτάνει μέχρι και τους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους.

Δυστυχώς, το καταστροφικό πέρασμα του Α' παγκοσμίου πολέμου προκάλεσε καταστροφές στην περιοχή σε τοίχους του οικισμού, με θλιβερά απομεινάρια οβίδες και ίχνη χαρακωμάτων σε βάθος μέχρι 2,00 μ.

1. Θερμές ευχαριστίες απευθύνονται στις αρχαιολόγους Ε. Παπαδοπούλου και Β. Χαλκιοπούλου, που κράτησαν τα ημερολόγια της ανασκαφής και εργάστηκαν με ζήλο, τη μόνιμη συντηρήτρια Μ. Κυρανούδη και την εποχιακή Ε. Σελερίδου, την αρχιτέκτονα Δ. Δαρδάνη, που αποτύπωσε την ανασκαφή, και τη συνάδελφο Η. Ζωγράφου για τη συμπαράστασή της σε κάθε περίπτωση. Η ανασκαφή δεν θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί χωρίς τη χρηματοδότηση του ΥΠΠΟΤ και του ΥΜΑΘ, καθώς και την αμέριστη συμπαράσταση του δημάρχου Β. Κεσετζή και του δημοτικού συμβουλίου.

2. Γ. Μπακαλάκης, ΑΕ 17, 1936, Χρον., 14-19, του ίδιου, ΑΔ 34, 1979, Χρον., 335, του ίδιου, ΑΔ 37, 1982, Χρον., 328, και του ίδιου, ΑΔ 39, 1984, Χρον., 274. Ζ. Μπόνιας, Σερραϊκά Ανάλεκτα 3, 2001, 219-240. Ζ. Bonias, BCH 124, 2000, 227-246. Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, «Αρχαία Βέργη», στο Μύρτος, Μνήμη Ιουλίας Βοκοτοπούλου (2000) 351-370. Μ. Βάλλα, ΑΕΜΘ 17, 2003, 111-125.

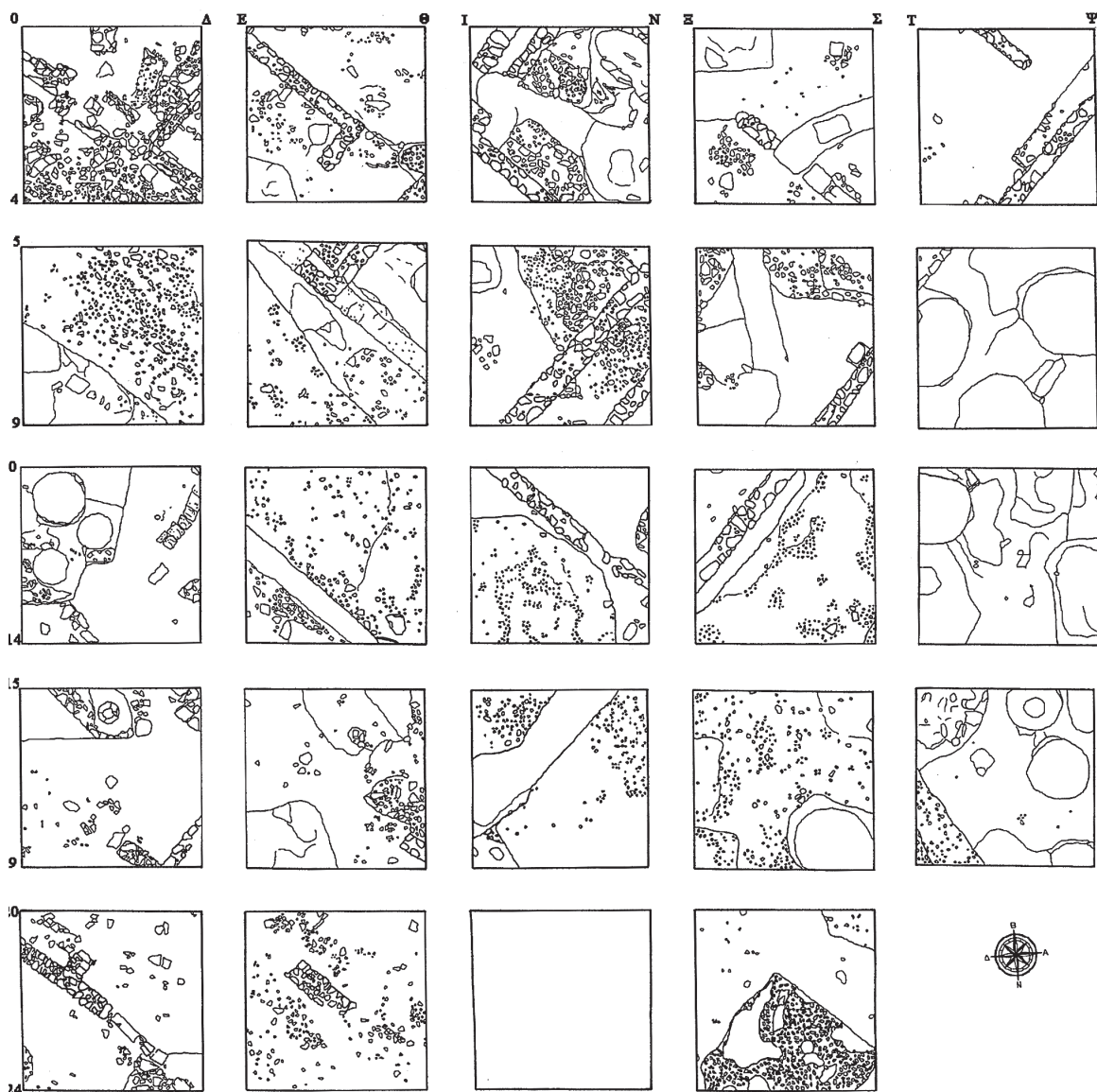
3. Κ. Περιστέρη κ.ά., ΑΕΜΘ 19, 2005, 119-127.

Η ανασκαφική έρευνα έφερε στο φως χώρους κατοικίας με ορθογώνια κάτοψη γύρω από ένα αίθριο, καταστραμμένο σε μεγάλο τμήμα, όπου και συνεχίζεται η έρευνα (Εικ. 2).

Τα δάπεδα είναι επιχρισμένα με λευκά και ερυθρά κονιάματα, όπως και οι τοίχοι των κατοικιών, που είναι από αργολιθοδομή. Οι διαστάσεις των εσωτερικών χώρων είναι 8,50×5,00 και 5,00×4,00 μ. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι σκαμμένοι λάκκοι με υπολείμματα πιθαριών και ολόκληρους αμφορείς (Εικ. 3), που μαρτυρούν την ύπαρξη αποθηκευτικών χώρων, όπως και η περιοχή με τον φούρνο και την οικοσκευή για την προετοιμασία και το ψήσιμο της τροφής των κατοίκων της περιοχής. Υπάρχουν αρκετά θραύσματα μαγειρικών αγγείων, καθώς και επιτραπέζιων, τοπικών και αττικών εργαστηρίων, ερυθρόμορφων και μελανόμορφων (Εικ. 4). Δεν λείπουν οι αποθέτες με θραύσματα κεραμικής και κόκαλα ζώων.

Στον χώρο της ανασκαφής, εκτός από μεγάλο αριθμό αγγείων, επιτραπέζιων, αποθηκευτικών και μαγειρικών, που μαρτυρούν τη συνέχεια της κατοίκησης από τα τέλη του 6^{ου} αι. π.Χ. μέχρι και τον 4^ο αι. π.Χ., αποκαλύφθηκε θησαυρός 80 ασημένιων νομισμάτων, μέσα σε πήλινο αρύβαλλο, κρυμμένος σε τμήμα τοίχου που χρονολογείται στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ. Τα ασημένια νομίσματα του θησαυρού είναι 57 θασιακά με παράσταση σατύρου με κάρναρο στον εμπροσθότυπο και αμφορέα στον οπισθότυπο ή γυναικεία κεφαλή και δελφίνια αντίστοιχα, και τα υπόλοιπα κοπής βασιλιά Αμύντα του Γ' (389-383 π.Χ.) με κεφαλή Ηρακλή στον εμπροσθότυπο και άλογο ή αετό στον οπισθότυπο (Εικ. 5).

Υπάρχουν και άλλα νομίσματα εκτός θησαυρού, ασημένια θασιακά (Εικ. 6) από τις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. μέχρι και τις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ., καθώς και αρκετά χάλκινα με την επιγραφή ΒΕΡΓ των αρχών του 4^{ου} αι. π.Χ. Πρόκειται για κοπή χάλκινων νομισμάτων που χρονολογείται στον πρώιμο 4^ο αι. π.Χ. (Εικ. 7).

Σχ. 1. Αρχαία Βέργη. Οικισμός. Κάτοψη της ανασκαφής.

Εικ. 1. Κάτοψη ανασκαφής, από βόρεια.

Εικ. 2. Κάτοψη ανασκαφής, από νότια.

Στην αρχαία Βέργη έχουν ανακαλυφθεί δύο κοπές νομισμάτων: η πρώτη ασημένιων με τις επιγραφές ΒΕΡΓ, ΒΕΡΓΑΙ, ΒΕΡΓΑΙΟΥ στα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ. και η δεύτερη χάλκινων με την επιγραφή ΒΕΡΓ στον πρώιμο 4^ο αι. π.Χ. Σχετικά με την επιγραφή ΒΕΡΓΑΙΟΥ διατυπώθηκαν διάφορες ερμηνείες αν πρόκειται για όνομα τοπικού δυνάστη, υπεύθυνου του νομισματοκοπείου, ή όνομα πόλης. Ο νομισματολόγος καθηγητής Ο. Picard αποδίδει τα χάλκινα νομίσματα στην πόλη Βέργη, ενώ τα ασημένια στη Θάσο στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ.

Η θασιακή παρουσία μαρτυρείται έντονα τόσο από τα ασημένια νομίσματα, όσο και από την κεραμική. Υπάρχει ποικιλία τύπων αγγείων, επιτραπέζιων και αποθηκευτικών, από το κεραμικό εργαστήριο «Φαρί» της Θάσου (Εικ. 8), καθώς και ενσφράγιστες λαβές θασιακών και άλλων αμφορέων (Εικ. 9). Ξεχωρίζουν χαρακτηριστικές κύλικες, σκύφοι και άλλα αγγεία με γεωμετρικό διάκοσμο τρεις σειρές κάθετων ταινιών που χωρίζονται μεταξύ τους με ομόκεντρους κύκλους, καθώς και λεκάνες χονδροειδείς υπόλευκου πηλού προέλευσης του εργαστηρίου «Φαρί» Θάσου⁴. Μία επιγραφή που βρέθηκε τυχαία στον αρχαίο οικισμό, πριν ακόμα αρχίσει η συστηματική ανασκαφική έρευνα, και παραδόθηκε από κάτοικο της περιοχής χρονολογείται στο πρώτο μισό του 5^{ου} αι. π.Χ., είναι γραμμένη σε παριανό αλφάβητο και αναφέρεται στις σχέσεις Βεργαίων και Θασίων⁵ (Εικ. 10). Τα πιο πάνω ευρήματα μαρτυρούν την άμεση επικοινωνία των κατοίκων με τους Θάσιους, ήδη από τα τέλη του 6^{ου} αι. και μέσα στον 5^ο αι. π.Χ.

Η αρχαία Βέργη υπήρξε σημαντικός εμπορικός σταθμός, «εμπόριο», στην ανατολική όχθη του πλωτού ποταμού Στρυμόνα, στις όχθες της λίμνης του Αχινού που ταυτίζεται με την αναφερόμενη στις αρχαίες πηγές «Κερκινίτιδα Λίμνη». Η σημαντική αυτή αρχαία πόλη, σε απόσταση μόλις 200 σταδίων από την αρχαία Αμφίπολη, διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στις εμπορικές και πολιτιστικές ανταλλαγές ανάμεσα στο βόρειο Αιγαίο και την περιοχή των Βαλκανίων. Διευκόλυνε, λόγω θέσης, τη μετακίνηση αγαθών από τον Νότο, το Αιγαίο και τη Θάσο προς τη Θρακική ενδοχώρα και τα Βαλκάνια με τον εμπορικό δρόμο της κοιλάδας του Στρυμόνα.

Ο αρχαίος οικισμός του Ν. Σκοπού ταυτίζεται με την αρχαία Βέργη για πολλούς λόγους. Έχει πρόσβαση στη λίμνη και στον πλωτό Στρυμόνα, πρώιμη επαφή και επικοινωνία με τις πόλεις του Νότου και τη Θάσο, πλούσια αρχαιολογικά ευρήματα που μαρτυρούν ότι πρόκειται για «εμπόριο» των Θασίων, η απόσταση από

Εικ. 3. Αμφορέας.

την Αμφίπολη συμπίπτει με τα 200 στάδια που αναφέρει ο Στράβων μεταξύ Αμφίπολης και Βέργης, ενώ η θέση του οικισμού, σε μικρή απόσταση από την όχθη της λίμνης του ποταμού Στρυμόνα, ανταποκρίνεται στην επισήμανση του Ψευδοσκύμνου για τη θέση της γειτνίασης της μεσογειακής Βέργης με τον Στρυμόνα.

Ο εντοπισμός της Βέργης στην ανατολική όχθη του Στρυμόνα, που στηρίζεται και στη μαρτυρία του Πτολεμαίου ότι η Βέργη βρίσκεται στην Οδομαντική, δεν αναιρείται από τη συσχέτισή της με τους Βισάλτες, που επισήμανε ο Στράβων, εφόσον ο ίδιος τοποθετεί τους Βισάλτες και στην ανατολική όχθη του Στρυμόνα, αναφέροντας ότι «διαρρηί ή διαιρεί τους Βισάλτες».

Αξίζει να αναφερθεί ο κατάλογος των θεαροδόκων του Ασκληπιείου της Επιδαύρου (360 π.Χ.) που εμφανίζει πριν από την Τράγιλο τη Βέργη ως τον επόμενο σταθμό μετά την Αμφίπολη. Περιγράφει μια λογική πορεία των θεωρών του Ασκληπιείου της Επιδαύρου πρώτα στην ανατολική όχθη του ποταμού, από την Αμφίπολη στην Βέργη, η οποία ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί οδικά ή με πλοiάριο, εν συνεχεία τη διάβασή τους με πλοiάριο από τη Βέργη στη δυτική όχθη του Στρυμόνα, στην Τράγιλο, και τέλος τη συνέχεια της πορείας στα Στάγειρα και στην Άκανθο.

Η Βέργη εμφανίζεται ακόμη στο κείμενο του Ψευδοσκύμνου αμέσως μετά την Αμφίπολη, εφόσον η κατεύθυνση του οδοιπορικού είναι από δυσμάς προς ανατολάς.

Ο εντοπισμός της Βέργης στην ανατολική όχθη του Στρυμόνα εξηγεί και την ένταξη των Βεργαίων, κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, στη *συμπολιτεία πέντε πόλεων*, από τις οποίες μία τουλάχιστον, η *Γάζωρος*, εντοπίζεται με βεβαιότητα στην ανατολική όχθη του Στρυμόνα (Roger BCH 1938, 37), ενώ για τις υπόλοιπες πόλεις της «Πεντάπολης» δεν υπάρχει κανένα στοιχείο για την εντόπισή τους στη δυτική όχθη του ποταμού. Στην περιοχή της

4. F. Blondé, J.Y. Perreault, C. Peristeri, Un atelier de potier archaïque à Phari, BCH Suppl. 23 (1992) 11-14.

5. Z. Bonias, ό.π. (σημ. 2), 227-246. Z. Μπόνιας, ό.π. (σημ. 2), 219-240. X. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, ό.π. (σημ. 2), 351-370.

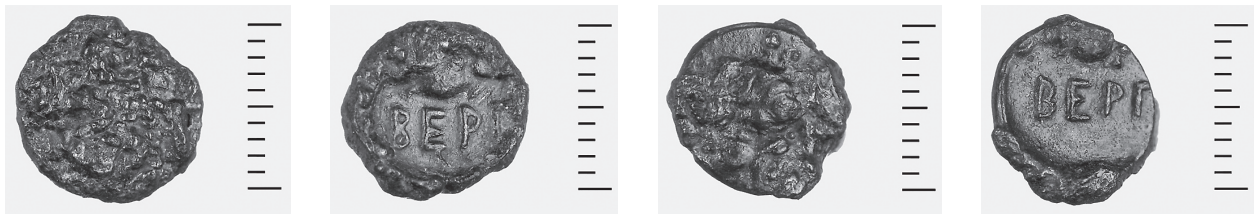
Εικ. 4. Θραύσματα ερυθρόμορφων και μελανόμορφων αγγείων.

Εικ. 5. Θησαυρός 80 ασημένιων νομισμάτων.

Εικ. 6. Ασημένια νομίσματα Θάσου.

Εικ. 7. Χάλκινα νομίσματα με επιγραφή ΒΕΡΓΙ.

Εικ. 8. Αγγείο κεραμικού εργαστηρίου «Φαρί» Θάσου.

Εικ. 9. Ενσφράγιστες λαβές θασιακών και άλλων αμφορέων.

Εικ. 10. Επιγραφή σε παριανό αλφάβητο.

Γαζώρου υπάρχουν πολλές αρχαίες θέσεις, στις οποίες θα μπορούσαν να αναζητηθούν οι δύο άλλες πόλεις των Πενταπολιτών, *Σκίμβερτος* και *Ανδριανούπολις*.

Με την ταύτιση της Βέργης στην ανατολική όχθη του Στρυμόνα, στη θέση του σημερινού Νέου Σκοπού, εξηγείται η μη υποταγή της στον Αλέξανδρο Α΄ της Μακεδονίας και η ένταξή της στην Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία, εφόσον οι Αθηναίοι ήδη από το 476 π.Χ., με την εκδίωξη της περσικής φρουράς από την Ηϊόνα, έλεγχαν τις ανατολικές όχθες του Στρυμόνα και είχαν αρχίσει τις απόπειρές τους για διείσδυση στην ενδοχώρα. Την πρώτη που επιχειρήθηκε στην εποχή του Κίμωνος με την κατάκτηση της Ηϊόνας ακολούθησε η προσπάθεια να εγκατασταθούν στις Εννέα Οδούς το 465 π.Χ. Παρά το άδοξο τέλος της Δραβήσκου, οι Αθηναίοι συνέχισαν τις προσπάθειες με την αποστολή της αποικίας της Βρέας, της οποίας αγνοούμε τη θέση. Αν η αποικία Βρέα πρέπει να αναζητηθεί στους Βισάλτες της κοιλάδας του Στρυμόνα, η ένταξη της Βέργης στην Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία στα 452 π.Χ. και η παραμονή της ως το 429 π.Χ. εξασφάλισε στους Αθηναίους τη δυνατότητα να στείλουν, την εποχή του Περικλή και πριν ακόμη ιδρύσουν την Αμφίπολη, 1.000 αποίκους «Βισάλταις συνοικίσοντας» (Πλούταρχος Περικλής).

Οι προσπάθειες των Αθηναίων να έχουν τον έλεγχο της περιοχής συνεχίστηκαν με την ίδρυση της Αμφίπολης (437 π.Χ.) και την ένταξη της Τραγίλου στην Αθηναϊκή Συμμαχία (425 π.Χ.)

Πολύ σημαντική είναι η πρώιμη εμφάνιση των Βεργαίων ως συμμάχων της Αθηναϊκής Συμμαχίας στα 452 π.Χ. Η αρχαιότερη μαρτυρία για την αρχαία Βέργη χρο-

νολογείται τη χρονιά αυτή, που η Βέργη εμφανίζεται στους φορολογικούς καταλόγους της Α΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας.

Η ένταξη των Βεργαίων στην Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία προϋποθέτει την οργάνωση της Βέργης ως πόλης με «θεσμούς» και «οικονομική δύναμη» πριν από τα μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ. και μάλιστα πριν την εμφάνιση των Αθηναίων στο βόρειο Αιγαίο.

Στα τέλη του 6^{ου} αι. π.Χ. με τις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. οι Θάσιοι άποικοι έμποροι ανεβαίνουν τον πλωτό Στρυμόνα και ιδρύουν εμπορικό σταθμό στη Βέργη και βορειότερα στην Πίστιρο σε συνεργασία με τον τοπικό πληθυσμό που προϋπήρχε στην περιοχή. Το όνομα της πόλης το ξαναβρίσκουμε στον 4^ο αι. π.Χ. σε κατάλογο θεαροδόκων της Επιδαύρου, όπως και σε επιγραφή που βρέθηκε στο Δίον. Οι σχετικές με τη Βέργη φιλολογικές μαρτυρίες χρονολογούνται στα ελληνιστικά χρόνια, όταν αναφέρεται η Βέργη ως πατρίδα του Αντιφάνους από τον Ψευδοσκύμνο, στους ρωμαϊκούς χρόνους από τον Πτολεμαίο και τον Στράβωνα και στους παλαιοχριστιανικούς χρόνους από τον Ιεροκλή και τον Στέφανο Βυζάντιο.

Η συνέχιση της ανασκαφικής έρευνας στην περιοχή είναι απαραίτητη για την αποκάλυψη του συνόλου της σημαντικής αυτής αρχαίας πόλης. Το μεγαλύτερο μέρος του οικισμού περιμένει να έρθει στο φως μαζί με την αρχαία νεκρόπολη, εμπλουτίζοντας τις γνώσεις μας για την άγνωστη μέχρι τα τελευταία χρόνια περιοχή που έχει διαδραματίσει τόσο μεγάλο ρόλο στο εμπόριο και τον πολιτισμό της περιοχής, συνδέοντας το βόρειο Αιγαίο με τα Βαλκάνια.

Σέρρες,

*ΚΗ΄ Εφορεία Προϊστορικών και
Κλασικών Αρχαιοτήτων*

Abstract

Les fouilles recentes en 2006-2008 dans l'habitât de l'ancienne Vergé

Katerina Peristeri

Les fouilles recentes en 2006-2008 dans l'habitât de l'ancienne Vergé ont mis au jour une partie très importante de l'ancien habitât daté des l' époque archaïque jusque' à l' époque romaine.

Des trouvailles très importants de l'habitât, des vases importés de Thasos produits dans l'atelier de potier archaïque de "Phari", des monnaies thasiens, en argent, en même temps avec des monnaies en bronze avec l'ins-

cription "BEPΓ (ΑΙΩΝ)" dès le debut du 5e siècle avant J.C. et une inscription en marbre thasien montrent les relations entre les Thasiens et les habitants de Vergé.

Vergé située sur la rive Est du fleuve navigable Strymon etait une station de commerce, "emporion", fondée par les Thasiens et a jouée un grand rôle sur le commerce et la civilisation de la région du Nord de Grèce et des Balkans.